

ДОСЛІДЖЕННЯ STEPS – ПОЕТАПНИЙ ПІДХІД ДО НАГЛЯДУ ЗА ФАКТОРАМИ РИЗИКУ НЕІНФЕКЦІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ В УКРАЇНІ

В Україні вперше проводиться STEPS – загальнонаціональне дослідження для вивчення поширеності факторів ризику неінфекційних захворювань (НІЗ).

Що таке STEPS?

STEPS – це підхід, рекомендований ВООЗ для епідеміологічного нагляду за факторами ризику НІЗ.

Дослідження STEPS відображає поетапний підхід ВООЗ до епіднагляду за факторами ризику НІЗ і є простим, стандартизованим методом збору, аналізу і поширення даних у країнах-членах ВООЗ.

Інструмент STEPS охоплює три різних рівня оцінки факторів ризику – ТРИ КРОКИ: анкетування, фізичні вимірювання та біохімічні аналізи. Кожен рівень поділяється на основні, розширені та додаткові модулі, які можуть бути використані у дослідженні в залежності від умов і потреб різних країн.

Результати досліджень можуть використовуватися не тільки для вивчення тенденцій всередині країни, але й для порівнянь між країнами. Зокрема, вони містять соціально-демографічні показники, рівень вживання алкоголю і тютюну, інформацію щодо харчування, фізичної активності, результати вимірів артеріального тиску, глюкози, холестерину, наявність хвороб системи кровообігу, дані фізичного огляду і біохімічні показники.

В світі більш ніж 130 країн хоча б одного разу брали участь в дослідженні STEPS. В деяких країнах дослідження STEPS проводилось декілька разів, в Україні – проводиться вперше.

Чому це важливо?

Неінфекційні захворювання (НІЗ) – це хворобливі стани, які не передаються від людини до людини, тривало перебігають і повільно прогресують, а також погіршують психоемоційне і фізичне здоров'я. НІЗ є результатом поєднаного впливу генетичних, фізіологічних, екологічних і поведінкових чинників.

НІЗ, такі як: серцево-судинні захворювання, рак, діабет, хронічні респіраторні захворювання, психічні захворювання, є причиною смертності №1 у світі та в Україні. Основними причинами виникнення НІЗ є метаболічні фактори ризику (підвищення артеріального тиску, рівня глюкози, холестерину, надлишкова вага та ожиріння), поведінкові фактори (споживання тютюну та алкоголю, нездорове харчування, недостатня фізична активність) та фактори навколишнього середовища (забруднення та інші).

НІЗ в Україні є причиною більш ніж 80% втрачених років потенційного життя через передчасну смертність та інвалідність, а також близько 90% всіх смертей в Україні з високим рівнем передчасної смертності, особливо від серцево-судинних захворювань. Водночас, Україна все ще не має загальнонаціональних репрезентативних даних про

основні фактори ризику неінфекційних захворювань, що є перешкодою для прийняття науково обґрунтованих рішень для покращення ситуації.

Саме тому в Україні вперше проводиться національне репрезентативне дослідження STEPS з метою отримання об'єктивної інформації про поширення факторів ризику НІЗ. Наявність надійних даних про розподіл головних ризиків НІЗ на рівні населення країни сприятиме розробці релевантних політик для впровадження ефективних інтервенцій для профілактики та контролю поширення НІЗ в Україні.

Хто проводить дослідження?

Дослідження STEPS організує Міністерство охорони здоров'я (МОЗ) України і Всесвітня організація охорони здоров'я в рамках спільного проекту МОЗ України та Світового банку «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей». Дослідження проводять Центр громадського здоров'я МОЗ України та Громадська організація «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка».

Якою є методологія проведення дослідження, етапи?

Дослідження STEPS вивчає поширеність НІЗ та їх факторів ризику, використовуючи стандартизоване анкетування, проведення фізичних та біохімічних вимірювань.

Дослідження STEPS проводиться у всіх областях України. Вибірка дослідження включає доросле населення України (міське і сільське) із загальною кількістю потенційних учасників – 7 700 осіб. Збір даних проводиться з червня 2019 року, а результати дослідження очікуються у грудні 2019 року.

Учасники дослідження (респонденти) обираються випадковим чином. Участь у дослідженні є добровільною. Інформація, яку надають респонденти, є повністю конфіденційною та буде використана лише з дослідницькою метою. До проведення дослідження залучені професійні інтерв'юери, які пройшли спеціальне навчання.

Дослідження складається з трьох кроків:

КРОК 1: інтерв'ю учасників з метою виявлення факторів поведінкового ризику та історії здоров'я, пов'язаної з НІЗ;

КРОК 2: вимірювання зросту та ваги, окружності талії та стегон, артеріального тиску і частоти серцевих скорочень;

КРОК 3: вимірювання біохімічних показників здоров'я:

- глюкози і ліпідів в крові швидкими тестами;
- рівень натрію, креатиніну, калію та йоду в сечі.

Дослідження надає можливість отримати такі репрезентативні національні дані, які можна буде порівнювати з міжнародними:

- поточний рівень вживання алкоголю та тютюну;
- поточний рівень споживання овочів і фруктів;
- рівень споживання солі;
- рівень фізичної активності;
- історію НІЗ та їх лікування;
- поточну поширеність надмірної ваги та ожиріння, підвищеного артеріального тиску, рівня глюкози в крові та холестерину.

Додатково до стандартного блоку згідно методології STEPS, МОЗ України прийняло рішення про інтеграцію у дослідження додаткових тем, пов'язаних із інтересами громадського здоров'я, таких як:

- психічне здоров'я (депресія та самогубство),
- насильство і травми,
- рак шийки матки (скринінг та подальший контроль).

Опитування STEPS охоплює 11 з 25 індикаторів, зазначених у Глобальному плані дій ВООЗ з профілактики та боротьби з НІЗ на період 2013-2020 років та Глобальній системі моніторингу для запобігання та контролю НІЗ, що стосується 7 з 9 глобальних цілей. Таким чином, це дослідження є одним із найважливіших заходів у сфері запобігання та контролю НІЗ. Дослідження STEPS забезпечує отримання достовірних даних щодо провідних факторів ризику НІЗ, їх розподілу та зв'язку з соціально-економічними характеристиками, що робить його найціннішим інструментом для розробки та моніторингу стратегій профілактики та боротьби з НІЗ.

ВООЗ рекомендує країнам повторювати проведення дослідження STEPS кожні 5 років, щоб слідкувати за тенденціями, контролювати існуючі політики у сфері охорони здоров'я та покращувати профілактику і контроль НІЗ.

Дізнайтеся більше про STEPS: <https://www.who.int/ncds/surveillance/steps/ru/>

В Україні стартувало широкомасштабне дослідження STEPS для оцінки ризиків розвитку неінфекційних захворювань

В Україні стартувало широкомасштабне загальнонаціональне дослідження поширеності факторів ризику неінфекційних захворювань STEPS.

Неінфекційні захворювання (НІЗ) – це хворобливі стани, які не передаються від людини до людини, тривало перебігають і повільно прогресують, а також погіршують психоемоційне і фізичне здоров'я. НІЗ є результатом поєднаного впливу генетичних, фізіологічних, екологічних і поведінкових чинників. <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/neinfekciyni-zakhvoryuvannya>

Нагадаємо, що неінфекційні захворювання, які часто називають хронічними захворюваннями (НІЗ), є провідною причиною смертності у всьому світі. В Україні неінфекційні захворювання складають 91% від загального числа смертей. Серед провідних НІЗ основними причинами смерті є серцево-судинні захворювання, рак, діабет і хронічні захворювання легенів.

Дослідження STEPS дозволяє оцінити загальний стан здоров'я учасників по декількох показниках та визначити, які несприятливі фактори впливають на здоров'я. У всьому світі більше 130 країн хоча б один раз брали участь в дослідженні STEPS. У деяких країнах дослідження STEPS проводилося неодноразово, в Україні проводиться вперше.

Дослідження STEPS в Україні проводиться в рамках реалізації Національного плану заходів щодо неінфекційних захворювань для досягнення глобальних цілей сталого розвитку до 2030 року (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-2018-%D1%80>). План розроблений МОЗ України з експертною підтримкою ВООЗ, та затверджений Урядом України 26 липня 2018 року. Реалізація національного Плану передбачає досягнення наступних цілей до 2030 року: на третину зменшити передчасну смертність від неінфекційних захворювань; зупинити зростання захворюваності на ожиріння і діабет, знизити смертність від ДТП та ін. Але ефективність програм держави по досягненню зазначених цілей може бути знижена за рахунок поширеності факторів ризику розвитку НІЗ. Для розробки ефективних методів зниження впливу факторів ризику, необхідна об'єктивна картина їх поширеності. Саме з цією метою проводиться дослідження STEPS.

Дослідження STEPS організовує Міністерство охорони здоров'я України і Всесвітня організація охорони здоров'я в рамках спільного проєкту МОЗ України та Світового банку «Поліпшення охорони здоров'я на службі у людей». Дослідження проводять Центр громадського здоров'я МОЗ України та Громадська організація «Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка».

Вивчення поширеності основних поведінкових і біологічних факторів ризику НІЗ серед дорослого населення проходить з використанням поетапного підходу ВООЗ до епідагляду за неінфекційними хворобами (STEPS).

Дослідження складається з трьох кроків:

КРОК 1: інтерв'ю учасників з метою виявлення факторів поведінкового ризику та історії здоров'я, пов'язаної з НІЗ;

КРОК 2: вимірювання зросту та ваги, окружності талії та стегон, артеріального тиску і частоти серцевих скорочень;

КРОК 3: вимірювання біохімічних показників здоров'я:

- глюкози і ліпідів в крові швидкими тестами;
- рівень натрію, креатиніну, калію та йоду в сечі.

В перелік факторів ризику НІЗ, які вивчає дослідження, входять:

- вживання тютюну;
- вживання алкоголю;
- гіподинамія (низький рівень фізичної активності);
- нездорове харчування;
- надмірна вага і ожиріння;
- підвищений артеріальний тиск;
- підвищений вміст глюкози і ліпідів у крові;
- високий рівень споживання солі;
- історія НІЗ та їх лікування.

Додатково до стандартного блоку дослідження STEPS, Міністерство охорони здоров'я України прийняло рішення про інтеграцію в дослідження додаткових тем, пов'язаних із інтересами громадського здоров'я, таких як: психічне здоров'я (депресія та самогубство), насильство і травми, рак шийки матки (скринінг та подальший контроль).

Дослідження STEPS проводиться у всіх областях України. Вибірка дослідження включає доросле населення України (міське і сільське) із загальною кількістю потенційних учасників – 7 700 осіб. Учасники дослідження (респонденти) обираються випадковим чином. Участь у дослідженні є добровільною. Інформація, яку надають респонденти, є повністю конфіденційною та буде використана лише з дослідницькою метою. До проведення дослідження залучені професійні інтерв'юери, які пройшли спеціальне навчання.

Важливо відзначити, що обстеження проводитиметься тільки після отримання інформованої згоди учасника. Щоб виключити можливість візитів до громадян будь-яких шахраїв, інтерв'юери будуть мати при собі спеціальні посвідчення.

Збір даних в рамках дослідження STEPS проводиться з червня 2019 року, а результати дослідження очікуються у грудні 2019 року.

Детальну інформацію про дослідження Ви можете знайти на офіційних сайтах:

- Центру громадського здоров'я МОЗ України: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/neinfekciyni-zakhvoryuvannya/nacionalne-doslidzhennya-steps-v-ukraini>
- Всесвітньої організації охорони здоров'я: <https://www.who.int/ncds/surveillance/steps/ru/>